

КЕШЕ ХӘЛЕН КЕШЕ БЕЛМИ

Габдрахман Минский

«bayğış»

КЕШЕ ХӘЛЕН КЕШЕ БЕЛМИ

Габдрахман Минский

«bayğış»

Фәтхине үтереп ташладылар. Әгәр дә ул үз хәлен үзе шулай аңлатмаса, хикәябез, бәлки, башкачарак башланган да булыр иде. Мәсәлән, «Фәтхинең карьерасы челпәрәмә килде», яки «Фәтхи дәрәжәдән колак какты», йә менә болайрак: «Фәтхи бүген чын тәнкыйтькә очрады». Дәрес, әле аның: «Фәтхине эшеннән алдылар» кебек, бөтенләй туры килгәне дә бар, әмма югарыда бер әйтеп узганыбызча, ул үзе бу хәлне «үтереп ташлау» дип аңлады һәм ишек ачып каршылаган хатынына да шулай аңлатты:

— Фәтхиенне үтереп ташладылар, карчык!

Гандәлифә ханым иренен эчендәгесе-тышындагысын үтәдән-үтә һәм тирәнрәк тә күреп өйрәнгәнгә, мондый шомлы хәбәрнең бернинди шаярусыз әйтелүен тегенең чыраена бер күз салуга ук абайлады, йөрәгенең кай төшедер чәнчешеп, баш миенең кай күзәнәгедер, чүкеч белән бәргәндәй, зыңлап куйды аның. Чөнки, Гандәлифә ханым өчен «үтереп ташлау» төбөндә яткан ачы хакыйкәт, тәфсилләп тормасаң да, бик ачык, бик аңлаешлы иде. Ул моны аяксыз-башсыз ярты жөмлә белән дә изһар кылды:

— Өйттем мин сина!

Тегелэй дә каны каралган Фэтхи, керосин сипкән кисәү башыдай, гөлт кабынды.

— Ташласана шул... нитүеңне! Өйттем, имеш. Син энә анда, жыелышта әйткәннәрне ишетсәң иде бер.

Жыелышта әйткәннәрне ишетмәгән Гандәлифә ханымда кызыксыну уянды:

— Ни әйттеләр соң ул тикле, үтереп ташларлык?

Фэтхи, ярсыганнан-ярсый барып, ишекле-түрле атлый-атлый жыелышта ишеткәннәрен кабатлады:

— Имеш, ни... ниткәнмен... халыктан ераклашканмын. Үз өстемдә эшләмим дискет. Тормыштан артта калам икән. Авторитетымны югалтканмын. Һей, тыңлар булсаң, жыен тузга язмаганны лыгырдадылар шунда. Кем булуың белән дә исәпләшмиләр бит. Әйтерсең, мин аларга рядовой берәү. Хурланып үләрсең, билләһи! Кыскасы, үтерделәр, карчык, үтерделәр!

Кайсы гына хатын үз иренең бу тикле ярсуын күргәндә өзгәләnmәс икән! Гандәлифә ханымга да авыр булып китте һәм бу авыр минутларда ирен кызганып та куйды ул, кызганып кына калмады, кайгысын жинеләйтергә дә теләде. Моңарчы да Фэтхигә берәр күңелсезлеккә очрап, борынын салындырып кайтса, ничек кайгысын басарга, күңелен ничек ачарга яхшы белә иде ул, бу юлы да шулай итәргә булды.

— Төкерсәнә! Синдәй кешене тиз генә табып карасыннар әле. Күр дә тор, әйтте диярсең, эшләре аксый башласын әле, хәзер чакырып килеп житәрләр...

Боларны ишетү Фэтхигә берәз жан өрдә, кайгысы басыла төшөп, күз аллары яктыра төшкәндәй булды, күңеле күгәндә өмет йолдызы кабынуын сизде ул.

Гандәлифә ханымның сүз чишмәсе тагы да көчлерәк бәрә башлады:

— Синең автаритет юкмы? Кай мисезе әйткән шул сүзне?! Жыелыш саен, кәңфиринсе саен урының президиумда булды. Кая барсаң, кайдан кайтсаң «Волга» илтте, «Волга» китерде.

Гадел дә, ягымлы да яңгыраган бу сүзләрдән соң, «үтереп ташланган» Фәтхиебез янадан терелә башлаган, жыелышта ишеткәннәре тоныкланып, каядыр артта кала язган, кыскасы, чакырып килүчеләрне көтәргә дә эзер бер кәефтә иде. Ә инде Гандәлифә ханымның вак пилмән ашарга керешкәнче «йөз илле» белән пилмән алды да ясап, кыскасы, карын тулып, тамак туеп, гадәтенчә, йомшак диванга сузылганда Фәтхиебез терелү генә түгел, ә янадан үз дәрәжәсенә кайткандай хис, итте үзен. Шундый әйбәт хисләргә бирелеп черем дингезенә чумып барганда, атылып хатыны килеп житте.

— Фәтхи, телефонга! Тиз!!

— Кайсы бар анда? Үзең генә сөйләш. Ничә әйттем! - диде уянып житә алмаган Фәтхи.

— Лично кирәк диләр.

«Лично кирәк».

Фәтхи сикереп торды. Әһә, менә, килеп тә життеләр. Ун чибиген сул аягына, сулын уңга киеп, телефонга ашыкты ул һәм, гадәтенчә, аз гына көттереп трубканы алды.

— Фәтхи иптәшме?! Исәнмесез! Райсоветтан бу.

— Кайдан, кайдан?

— Райсоветтан.

— А... Райсоветтан икән.

Фәтхи моны көтмәгән иде. Өч ел житәкче эштә эшләп бер генә тапкыр да ана бу оешмадан шалтыратмадылар. Хәер, бәлки, шалтыратканнардыр да, әмма Фәтхи, мондый очракларда, әгәр звонок югарыдан булмаса, үзенң секретарена «вакыты юк, киңәшмә уздыра», «Совминга китте» кебек эзер жавапларны өйрәтеп куйган иде.

— Сезне бер дә тотып булмый иде, Фэтхи иптәш! Ниһаять, тоттык менә. Иртәгә ун утызда, мехчылар клубында, район активы өчен лекция уздырыла. Исемлектә сез дә бар.

«Бармыенча ярамас!» Трубканы куйган арада Фэтхинең башында туган беренче уе шул булды. Исемлектә сез дә бар ди бит, әнә. Исемлектән сызып ташласалар... Өшетеп жибәргән бу уен башыннан куып чыгара алмыйча азапланды Фэтхи.

Икенче көн иртәсендә, Фэтхи, гадәтенчә, көн дә бер вакытта ишетелә торган таныш машина гудогын көтеп утырды. Утыра торгач, сәгатькә күз салды: ун тулган. Бәй, нишләп кичекте бүген бу шофер... дип уйларга да өлгермәде, кылт итеп кичәге хәлләр исенә төште. Корт чаккан кешедәй сикереп, торды да, ашык-пошык пальтосын кия-кия чыгып та китте.

Мехчылар клубында Фэтхинең берничә тапкыр булганы бар иде. Әмма бу юлы ул беркадәр аптырап калды. Бу чыннан да шулай, Фэтхи юлны белми иде. Моңарчы ул бу клубка трамвайда барып күрмәгәч, хәзер дә менә, трамвайларның кайсына утырырга белмичәрәк торды. Ләкин озак уйлар вакыт калмагач, Фэтхи Болак арьягына баручы трамвайларның берсенә менде.

Трамвай шактый жир китте. Әллә ялгыш бара инде.

— Киләсе тукталышны әйтсәгез икән, - дип сорады Фэтхи кондуктордан.

— Вокзал.

— Ул ниткән вокзал?! Миңа мехчылар клубы кирәк...

— Өченчегә утырасыгыз калган, гражданин! - диде кондуктор.

Мехчылар клубына Фэтхи соңга калып килде. Гадәтенчә, ул туры клуб директорының кабинетына ашыкты. Кабинет бикле иде. Соңга калуына борчыла-борчыла, гадәтенчә,

сәхнә артына — президиумга юнәлдә, әмма сәхнәдәге ялгыз лекторны күрәп, үз ялгышын абайлагач, кире чыкты. Хәзер инде аңа залга үтү юлын табарга кирәк иде. Эзләгән табар, дигәндәй, берәз мәшәкате булса да, декорацияләр тулы, карангы сәхнә артында капшана торгач, юл табып фойедан тамаша залына узды. Буш урын да табылды. Халык күпләктән зал шактый жылынган, ә Фәтхи ише пальтосын салмый утыручы өчен мунчадан кызган да иде. Фәтхи тиргә батты. Ул, тирен сөртүдән юешләнеп беткән яулыгы белән әле муенын әле колак артларын корытты. Баядан бирле моны күзәтеп утырган күршесе сорамайча түзмәде: «Нигә өстегезне салмадыгыз?» «Салырга өлгерә алмый калдым, бикле иде», - диде Фәтхи. «Нишләп бикле булсын, берсе бикле булса, икенчесе, өченчесе ачык булгандыр бит». Фәтхи берьюлы гына аңлай алмады: «Нинди икенчесе, өченчесе?» «Вешалкаларны әйтәм», - диде күршесе. «Ә-ә, аны әйтәсеңмени әле син» - Фәтхи бит монарчы, гадәтенчә, клуб директорлары кабинетында гына чишенеп өйрәнгәнгә, вешалкаларының кайдалыгын да белми иде.

Фәтхи лекция тыңларга тырышты. Ләкин күпме генә тырышса да, башына берни килмәде. Гаделлек йөзәннән әйтергә кирәк, бу аның башы бушлыктан түгел, ә, киресенчә, мең төрле уй-фикер белән тулган башында бернинди дә урын юклыктан иде.

Бердән гөрелте купты. Фәтхи уянгандай булды. Үзен мондый чолганышта күрүдән, аңына килә алмаган төсле, беркадәр аптырап торды: мондый кырмыска оясына ничек, килеп керде әле ул?

Лекция бетеп, залдагыларның кузгалган минутлары иде. Утырып торып булмый бит инде, житмәсә өс киemenнән. Тирләп беткән. Чыгарга кирәк. Фәтхи дә, урыныннан кузгалып, ишеккә агылучыларга иярде. Фойега чыкты.

Биредә хәзер инде киём элгечләр тирәсендә мәхшәр иде. Фәтхи иң элек, гадәтенчә, клуб директоры кабинетын исенә төшөргән иде, өстендәге авыр пальтосын тагы бер кат тоеп, зур ишеккә юнәлде.

Урамга чыгуына, гадәтенчә, уңга борылып, су сата торган киоск ягына таба атлады. Монда, гадәттә, аның «Волга»сы көтеп тора торган урын иде. Әмма бер-ике адым атладымы икән, бердән, адымнары киселде: «Волга» юк иде. Шунда гына Фәтхи яңадан үзенә чын хәленә кайтты. Бу хәле аны бөтенләй айнытып жибәрде. Шуннан соң инде, кирегә борылды да, кыю адымнар белән туп-туры трамвай тукталышына таба китте. Бу юлы инде Фәтхи кайту өчен өченче номерлы трамвайга утырырга кирәклеген һәм трамвай тукталышы кай төштә икәннен сорашмыйча да яхшы белә иде. Шуны белү Фәтхинең күңелен ачып, өметен кабындырып жибәрде. Әнә шул кабыну минутларында Фәтхинең икенче яңа тормышы башланды...

Xikəyəneŋ tekstı aftornıŋ 1986 yılda basılğan Povestlər Həm Xikəyələr kitabınnan alındı. Skanlaw, tikşerep uqıp çıġu həm dicitəl kitap qalıbına küçerü «bayğış» berləşməse tarafınnan başqarıldı.

04 Qırılç, 2019.

Yanuris, Sarman.

